

NATURPLEJE PÅ OPERATIONSBORDET

en dyrlæges syn på rewilding

Af: Kim Rasmussen

Jeg er en af de privatpraktiserende dyrlæger som beskæftiger sig med de dyr som er sat ud i forbindelse med naturpleje- og rewildingprojekter. Jeg er i den forbindelse blevet bedt om at skrive lidt om de tanker og arbejdsområder som følger den side af vores fag.

Når man går rundt mellem vildtlevende kreaturer og heste, i kæmpestore områder med typisk nydansk natur, melder tanken sig ofte: vi lever i et fantastisk land med fantastisk natur, men kan vi på en eller anden måde gøre noget mere for naturen? Nogle ønsker rendyrket rewilding og andre blot at forbedre mindre områder, for måske at give sommerfugle eller orkidéer bedre vilkår. Nogle vælger at kæmpe for jogging-stier, andre vil bare gerne kunne cykle eller ride i fred. Nogle stiler imod at kunne genetablere forhold, som ligner dem der var omkring istiden, andre mod at genskabe naturen som den var for et par hundrede år siden.

Når man så jævnligt er ude "med gummistøvlerne på", ser dyrene, og møder menneskene omkring projekterne, og er vidne til årets hjul i naturen, er der meget langt til de ophedede dyrevelfærdsdebatter, der er opstået i forbindelse med bl.a. planlægningen af de nye naturnationalparker (NNP).

Jeg synes, langt hen ad vejen at vi skal stole på fagligheden og videnskaben, og så i fællesskab arbejde hårdt og trække samme vej, inden for de rammer, som lovgivningen og demokratiet udstikker.

I hele biodiversitetskampen og kampen for at

"genforvilde naturen" har de store dyr en vigtig og spændende rolle, men uanset hvad vi kunne ønske os, har vi ikke længere dyr i oprindelig form til rådighed. Uroksen og de oprindelige hestetyper er uddøde, og de kommer os ikke til undsætning. Vi har heldigvis arter der ligner, og pga. de store græsseres kernerolle i kampen for bedre biodiversitet, har vi valgt at bruge de dyr som ligner de oprindelige mest muligt.

En fuldstændig sammenligning er svær, da vi ikke har velbeskrevet, 100 % bevaret DNA fra alle de oprindelige arter, men man mener ikke, at der er mere end et par %, der adskiller de oprindelige dyr fra de nuværende. Dette lyder ikke af meget, men der er to procents forskel på menneskers DNA og chimpansens. Dette betyder ikke, at vi ikke skal bruge dyrene, men det er nok til at vi skal træde varsomt og ikke bare sætte lighedstegn mellem egenskaberne hos de nulevende og de oprindelige dyr.

Mødet mellem mennesker og dyr

De sammenhængende områder, der kan afses til naturprojekter i Danmark, er relativt små sammenlignet med tilsvarende projekter andre steder i Europa,

Fangeboks til heste og kvæg. Foto: Kim Rasmussen

og alle steder er landskabet præget af samfundets historiske prioritering af naturen. På trods af, at mange har en holdning til de forskellige projekter, og at mange har dystre forudsigelser om problemer med både dyrevelfærd og sameksistens mellem mennesker og dyr, er det faktisk min mening at dyrene lever fint med menneskene. Dyr er ret kloge. Når der er optræk til konfrontationer, trækker de væk. De flytter sig både for cykler, løbere og andre heste. Det kræver selvfølgelig, at der er planlagt rolige områder, og at tåbelige mennesker ikke provokerer for meget. Respekter, at det er dyr, der helst vil leve i fred og ikke er vant til hunde, foder, råben og skrigen.

Mange besøgende mennesker vil dyrene det godt, men tænker ikke på, at dyrene ikke er vaccineret, og at man ved at udlægge foder eller lign. let kan overføre smitte som influenza, kværke, snive, IBR, PRRS osv.

Altså. Vi står med relativt små, menneskeudpegede områder, og vi mennesker har på naturens vegne valgt arter, køn, antal, racer osv. For at sikre huse, haver, biler, mennesker, osv. er vi så yderligere nødt til at hegne områderne. Det ville være dejligt, hvis

dette kunne udelades, men personligt har jeg set hvad en lille pony kan gøre ved en Toyota Yaris. Tro mig - det må vi beskytte menneskene mod.

Dyrlægens rolle i Rewilding

Nu er det så, at vi som dyrlæger kommer ind i billedet. Og lad det være slået fast: Heste og kreaturer som sættes ud, er underlagt alle gældende lovgivninger for dyr. Det er rigtigt, at der i kommende NNP (og kun der) er åbnet for muligheden for dispensationer fra enkelte af dyrevelfærdslovens regler, men indtil videre er ingen dispensationer blevet givet. Dyr i disse områder skal behandles fuldstændig som beskrevet i dyrevelfærdsloven og alle andre danske love samt EU-forordninger.

Jamen, hvad er det så vi som dyrlæger kan bidrage med, og hvad render vi rundt og laver?

Det er som nævnt sådan, at alle dyr i Danmark er underlagt samme regelsæt. Uanset om det er dyr som lever i naturplejeprojekter, rewildingprojekter, i stalde eller på de fineste stutier, skal de have tilsyn mindst en gang årligt. Rigtigt mange naturpleje- eller rewilding-projekter har dog hyppigere tilsyn, så derfor kommer vi en del rundt.

Vi tilkaldes desuden til akutte skader. Selvfølgelig opstår der af og til større eller mindre skader hos dyrene.

Det gør der alle steder med dyr. Også i stalde, på rideskoler mm. Hvis antallet af skader pr. dyr kunne sammenlignes, er der dog, for mig, ingen tvivl om, at de naturligt levende dyr ligger lavt i statistikken.

Vi hjælper også med øremærkning af kalve, får og geder når det er nødvendigt (får og geder, der som alle dyr skal overholde mærkningsreglerne), og vi chipmærker føl (alle føl skal på linje med rideheste have et hestepas med oplysninger om race, udseende, chipmærkning, medicinoplysninger mm.).

Selvom der efterhånden er gode fangfolde og andre hjælpemidler på mange lokaliteter, er en del af jobbet også at kunne bruge hjælpemidler i form af bedøvelsesudstyr som pistoler og geværer. Et hjælpemiddel som jeg personligt er meget benøvet over, er heste og ryttere (cowboys). Dyr som går i naturområder er meget upåvirkede af ryttere på hesteryg, og flytter sig stille og roligt. Dygtige cowboys kan i fuldstændig ro flytte en flok køer eller heste flere kilometer for til sidst at lukke dem inde i en fangfold.

Huld og føde

I vores besøg indgår også en lang række af rådgivningspunkter. Vi rådgiver om adgang til foder, mineraltilskud, parasitmider, passende læ, og adgang til egnet drikkevand mm. Vi er i stor stil med til at uddanne de daglige tilsynsfolk. På mange af områderne vil dyrlægen i vinterperioden have meget at skulle have sagt om, hvornår der skal indføres støttefodring eller flyttes dyr. Kun på nogle regulære rewilding-projekter er dette af principielle grunde valgt fra. Specielt emner som fodring og dyrenes huld giver jo ofte anledning til megen debat, og man hører ofte påstande om, at dyrlæger er helt uenige. Det tror jeg faktisk kun sjældent er rigtigt, men husk, at der er forskel alt efter hvad man taler om, når man taler huld. Taler man om hvad vi finder rimeligt, eller taler vi om hvad loven opstiller som minimumskrav ud fra et lovgivningsmæssigt og dyrlægefagligt synspunkt. Husk, at embedsdyrlæger, som er dem, der tilkaldes i mulige dyreværnsager, kun tager stilling til, om der i den konkrete sag er en overtrædelse af en specifik lov.

Tonen i den offentlige debat skærpes endvidere ofte af, at en del "hestefolk" dagligt ser heste, som er decideret overvægtige. Udgangspunktet for at vurdere huld er derfor som nat og dag hos dyrlæger og lægfolk.

Forskellige typer af dyr foretrækker forskellige typer af planter. Nogle dyr foretrækker bladspidser og

Visent (Europæisk Bison). Foto: Kim Rasmussen

Sort Galloway. Foto: Kim Rasmussen

Hingste - meget nysgerrige når de kender tilsynsmanden.
Foto: Kim Rasmussen

grene, andre helst bare græs. Mange lægfolk opfatter det, at der kun er tør vegetation, som et problem. Det er det ikke, hvis bare der er tilstrækkeligt af det. Dyrene lever alligevel ikke direkte af det de æder, men er alle afhængige af deres tarmsystems mikroflora. Mikrofloraen nedbryder foderdelene til nye byggesten og om foderet er grønt eller tørt (som hø) betyder mindre. For lidt struktur i foderet er langt værre for sundheden end for meget. Desuden er der mange videnskabelige forsøg, som belyser effekten på dyr og natur ved at have forskellige arter til at græsse på samme område.

Dyrlægens kæphest

Et emne, som ofte kommer op, er dyrenes sociale adfærd, og den sikkerhedsrisiko de kan udgøre for hinanden og for mennesker. Dette gælder både heste og kreaturer. Et vigtigt emne er valg af racer. Der tales sjældent om raceegenskaber, men der er meget forskel på hesteracer som Exmores, Koniks og Shetlands egenskaber.

De forskellige racer er temperamentsmæssigt og vægtmæssigt meget forskellige. Der kan være flere hundrede kilos forskel (og dermed stor forskel i foderbehov), og nogle af racerne er meget mere opsøgende over for mennesker. Ønsker man "ikke-opsøgende dyr", skal man tænke sig om i valget af race.

En af mine egne kæphester er smitsomme sygdomme og beskyttelse mod disse. Dansk landbrug har gennem de seneste par hundrede år bekæmpet og udryddet rigtig mange sygdomme i Danmark. Vi er simpelthen i toppen af alle veterinærvæsner i verden, hvad det angår. Nu indfører man så en masse dyr, og man flytter rundt på dem efter mere eller mindre tilfældige beslutninger (veterinært set). NNP samt de fleste andre projekter er naturligvis åbne for besøgende; man har helt naturligt åbnet områderne med dyr for hundredvis af "tilfældige" mennesker.

Nogle steder er der oven i købet mulighed for at bo i shelter, gå lange ture eller have jævnlige besøg af grupper i forbindelse med formidling. Ulempen er, at mange skal på toilettet, og at de fleste har madpakker med til turen. Få tænker på, at vi er omgivet af lande med rigtig mange sygdomme, hvoraf en del er såkaldte zoonoser (sygdomme der kan udveksles mellem mennesker og dyr, som f.eks. svinepest, tuberkulose, brucellose, TBE, PRRS, Aujeszky, osv.). Når man så ved, at de fleste af sygdommene smitter via afføring eller madrester, og man ikke har indført nogen som helst overvågningsprogrammer, så leger man efter min mening med ilden. Den praktiserende dyrlæges observationer er derfor vigtige i bolvær-

ket mod (gen)indførelse af sygdomme. Regeringen har afsat milliarder til bl.a. NNP, men ingenting til overvågning for sygdomme. I f.eks. England overvåges nogle steder to gange årligt for Tuberkulose i sådanne projekter.

Et vigtigt led i sygdomsovervågningen er derfor de kliniske observationer man får ved at iagttage dyrene, udføre obduktioner på de døde dyr, eller blot tage prøver af afføring så snart lejligheden byder sig.

Lidt hjælpegrej til dyrlægen Foto: Kim Rasmussen

Kim Rasmussen
Privatpraktiserende dyrlæger som arbejder med dyr som er sat ud i forbindelse med naturpleje- og rewildingprojekter.

